

EDUCAȚIA – CEA MAI IMPORTANTĂ REVOLUȚIE DIN ISTORIA OMENIRII

Simion ROȘCA,

*doctor în filosofie, profesor universitar interimar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Educația, percepută până în prezent mai mult sub aspect cultural, social, moral capătă o importanță existențială tot mai o pronunțată. În contextul problemelor globale ale omenirii educația devine baza existenței sociale. Numai prin educație civilizația umană are șanse de a ieși din impactul generat de epuizarea resurselor naturale și energetice, poluarea mediului ambiant, efectele negative ale globalizării în plan cultural și moral. Se mai spune că secolul XXI va fi secolul aurului cenușiu sau nu va fi deloc. În acest context tot mai evident apare întrebarea: cum trebuie făcută educația în această eră a informatizării, globalizării, în contextul provocărilor demografice majore.

Cuvinte-cheie: educația, învățarea, instruirea, criza educației, evaluarea internațională.

Summary

Education, perceived so far more in terms of culture, social, moral, is gaining more and more pronounced existential importance. In the context of the global problems of Mankind, Education becomes the basis of social existence. Only through education does human civilization have a chance to get out of the impact generated by the depletion of natural and energy resources, environmental pollution, the negative effects of globalization in cultural and moral terms. It is also said that the 21st century will be the century of gray gold or it will not be at all. In this context, the question becomes more and more obvious: how should education be done in this era of computerization, globalization, in the context of major demographic challenges.

Keywords: education, learning, training, education crisis, international evaluation.

„Educația înseamnă a învăța să înveți, a învăța să trăiești, a învăța să gândești liber și critic, a învăța să iubești lumea și s-o faci mai umană, a învăța să te desăvârșești în și prin munca creatoare.”

Edgar Faure

Introducere. Societatea contemporană este, din ce în ce mai mult, o societate modelată educațional. Trăim într-o societate dinamică, ce se află într-o continuă transformare, adaptare, mișcare. Schimbările majore din

stilu nostru de viață și din obiceiurile noastre, induse de diferite influențe culturale, sociale, economice și tehnice se reflectă și în *instruirea-învățarea-educația* noastră. Mobilitatea crescândă a populației, a tehnicii și a tehnologiei, a simbolurilor și informației schimbă și modifică sensul acestei triade a educației. Ca urmare, astăzi, omul își construiește educația personală cu totul altfel decât a fost cândva. Pentru majoritatea indivizilor, educația este un mod natural și general acceptat de a-și construi identitatea, personalitatea – sunt ceea ce învăț și cum învăț. Educația are implicații semnificative în prosperitatea economică a fiecărui individ în parte, a fiecărei comunități, a fiecărei națiuni. Tehnologiile și evoluția lor rapidă au modificat mediul de afaceri, procesele de producție și au dus concurența de la nivel local la nivel mondial. O forță de muncă bine educată este crucială în lumea contemporană, iar lupta pentru resursele naturale ocupă azi un loc secund, fiind devansată de lupta pentru resurse umane. Astfel educația a devenit treptat una dintre cele mai mari afaceri la nivel mondial și sectorul privat a preluat treptat o mare parte din responsabilitatea educației pe tot parcursul vieții. Educația în societatea cunoașterii, anume așa este estimată societatea contemporană, înseamnă dezvoltarea competențelor secolului XXI.

Scopul investigației: analiza fenomenului educațional prin prisma evoluției istorice și situația educației la începutul secolului XXI.

Metodele aplicate: dialectică, istorică, comparativă, analiza, sinteza, generalizarea.

Rezultatele investigației. Educația este un fenomen social, specific uman, care apare odată cu societatea, dintr-o anumită necesitate proprie acesteia – aceea a dezvoltării omului ca om, ca forță de muncă și ființă socială. Educația diferă de la o etapă istorică la alta în funcție de condițiile materiale și spirituale ale societății. Odată cu succesiunea epocilor istorice idealul, mecanismele, conținuturile, finalitățile educației s-au schimbat, au evoluat și s-au perfecționat.

Educația este supusă schimbărilor istorice, ea apărând odată cu societatea din epoca preistorică, când scopul educației este, intenționat, cel de formare a tinerelor generații, prin intermediul procesului de transmitere a experienței acumulate.

Apariția proprietății private și a claselor sociale în epoca antică fac ca educația să aibă acum un caracter de clasă. Trecerea de la epoca antică la cea medievală a însemnat totodată și trecerea la un alt sistem de educație, care corespundea cerințelor vieții economice și sociale specifice timpului. Ideologia dominantă acum fiind cea religioasă, respectiv, învățământul a fost un monopol al clerului – atât în Europa, cât și în Orientul apropiat și depărtat.

Către sfârșitul Evului Mediu ritmul de dezvoltare al societății a devenit mai alert, ceea ce a contribuit la diverse schimbări în societate. Schimbări

majore s-au petrecut și în educație. Concepțiile umanismului au influențat puternic ideile pedagogice. Se dă o mare importanță respectului față de om, încrederii în posibilitățile sale fizice și intelectuale.

Sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX se caracterizează pe plan sociopolitic printr-o succesiune de victorii ale burgheziei din țările Europei Occidentale. Această perioadă constituie un mare pas înainte în direcția generalizării învățământului primar și a dezvoltării teoriei pedagogice corespunzătoare. Amploarea pe care a luat-o acum învățământul, mai ales școala elementară, a atras după sine și dezvoltarea instituțiilor de pregătire a corpului didactic. Aceste împrejurări au stimulat procesul de constituire a pedagogiei ca disciplină științifică. Interesul manifestat pentru problemele dezvoltării tinerei generații au favorizat crearea unei instituții speciale de educare, precum și elaborarea unei teorii pedagogice privind copiii de vârstă preșcolară. În această perioadă au apărut o serie de elemente noi, care anunță importante mutații în gândirea pedagogică și practica școlară. Aproape tot ceea ce creaseră secolele anterioare în domeniul practicii instructiv-educative era cuprins acum în termenul de școală tradițională și începuse să fie respins. Apare, mai întâi, o reacție față de școala herbartiană, întemeiată exclusiv pe receptivitate și pe orientare exclusiv teoretică a conținutului activității didactice. Se creează, astfel, așa-numitele școli noi din Marea Britanie, Franța, Germania, SUA. Pe plan pedagogic, secolul XX s-a anunțat, prin teoria educației noi, ca un secol al copilului

După cum vedem, de-a lungul istoriei, educația și-a demonstrat rolul vital pentru dezvoltarea civilizației, culturii umanității, pentru creșterea gradului de ordine și raționalitate în viața socială, pentru cultivarea valorilor spirituale și conferirea în acest fel a unui statut elevat condiției umane.

Educația, menționa în secolul al XVIII-lea filosoful și pedagogul Immanuel Kant, *este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil* [11, p. 17]. Ceea ce îl distinge pe om de animal, consideră în continuare Kant [11], este că ființa umană nu poate fi întreagă decât prin educație. Omul nu este decât un rezultat al educației. Existența și perpetuarea societății sunt condiționate de educație. Acolo unde există un gest, o acțiune, un comportament este prezentă și educația. Ea este un moment și o dimensiune existențială peste tot prezentă. Exact același lucru îl spunea și marele Confucius la timpul său – natura ne unește, iar educația ne deosebește [2].

Scopul esențial al procesului de învățământ este determinarea învățării, care este un proces deosebit de complex și dificil, dar, din păcate, azi nimeni nu învață încă la nivelul, cu intensitatea și cu viteza necesare pentru a face față complexității lumii moderne. Soluția rezolvării problemelor actu-

ale trebuie să vină nu numai din partea educației instituționalizate. Astăzi, obiectivele educației și procesele educative sunt atât de complexe încât nu mai o concentrare a eforturilor întreprinse de mai multe instituții, concretizată în ceea ce unii au numit „cetatea educativă” [7, p. 225], prin „redistribuirea” învățământului către mai mulți factori, ar putea crea acțiuni ale căror rezultate să fie mulțumitoare, încât o restructurare a atribuțiilor diferitor compartimente ale socialului, cu privire la cerințele educative, pare a fi de bun augur. Desigur că această restructurare este dificilă, problematică, și presupune, cum sugerează alți analiști [18, p. 226], o regândire și o corelare mai adâncă a politicilor școlare, culturale, economice și sociale la nivelul ansamblului societal.

Plasând învățarea în contextul procesului de instruire, psihologii educației ne oferă și un sens restrâns al acestui concept. Ei [4] definesc învățarea ca o activitate sistematică, dirijată, desfășurată într-un cadru organizat (instituții specializate de instruire și educație), orientată în direcția asimilării de cunoștințe și a formării structurilor psihice și de personalitate.

Învățarea desfășurată într-un sistem instituționalizat – sistemul de învățământ – poartă numele de învățare școlară. Ea este forma dominantă de activitate pe perioada școlarizării obligatorii, iar pentru cei ce continuă cu formele învățământului de profesionalizare, învățarea rămâne activitatea dominantă până la vârste mai înaintate. Fiind organizată gradual și diferențiat, pe cicluri și profiluri, cu finalități precise pentru fiecare ciclu, rezultatul învățării școlare trebuie privit sub două aspecte: unul informativ, care constă în extragerea și stocarea unui conținut informațional util, a unor scheme de acțiune, a unor algoritmi intelectuali, și altul formativ, care se exprimă în formarea și transformarea aparatului cognitiv al elevului, în formarea și dezvoltarea personalității. Astăzi, în condițiile exploziei informaționale, a multiplicării canalelor de comunicare și informare, organizarea învățării școlare se referă nu atât la niște conținuturi de transmis, cât, mai ales, la procedee și modalități de orientare și dobândire independentă a cunoștințelor. **Ceea ce contează mai mult nu este ce învățăm, ci cum învățăm.** Învățarea trebuie să ducă nu la simple acumulări de informații, ci la formarea unor capacități de orientare, de gândire și creativitate, la flexibilizarea structurilor cognitive și atitudinale, pentru a permite o adaptare optimă la schimbările rapide cu care ne confruntăm.

Ca demers, învățarea umană poate aparține individului, fiind învățare personalizată. Dar învățarea umană poate fi și act social pedagogic, programat organizat și condus, care se numește proces de instruire. Instruirea este procesul prin care mediul unui subiect este deliberat schimbat, incluzând experiențe ce provoacă, determină învățarea.

Instruirea este „aplicarea eficientă a cunoștințelor, experienței și

a priceperilor de ordin pedagogic, psihologic, logic, filosofic, etic, psihosocial (atât a profesorului, cât și a elevului – n.n.), pentru organizarea unui mediu care să genereze sau să faciliteze învățarea” [8, p. 149].

La acest capitol, conform RAPORTULUI privind analiza funcțională a MAI al RM efectuat în 2015 [15], absolvenții Academiei MAI au carențe serioase. Credem că concluziile raportului referitor la instruire cer o analiză aprofundată și detaliată, pentru îmbunătățirea întregului proces instructiv din cadrul MAI.

Omenirea se confruntă astăzi cu o transformare fără precedent în istorie – o revoluție a informației. Un rol important în acest proces îl joacă internetul, tehnologia care transferă puterea cunoașterii din mâinile instituțiilor de învățământ superior în cele ale tuturor persoanelor interesate. În ultimii ani au fost lansate mai multe platforme online ce își propun să transforme viața studenților din întreaga lume, oferindu-le acestora șansa unei educații de cea mai bună calitate cu cost minim. UNESCO estimează că în următorii 30 de ani vor avea parte de educație superioară mai multe persoane decât în toată istoria omenirii. „Este nevoie de o schimbare fundamentală a felului în care concepem rolul educației în dezvoltarea globală, menționa Irina Bokova, Director General (2009-2017) al UNESCO, deoarece ea are un impact catalizator asupra bunăstării indivizilor și asupra viitorului planetei noastre.Acum, mai mult ca oricând, educația are responsabilitatea de a-și adapta viteza la provocările și aspirațiile secolului al XXI-lea, și de a promova tipurile corecte de valori și aptitudini care vor duce la o creștere sustenabilă și inclusivă și la un trai pașnic împreună” [5]. Programul Educație pentru dezvoltare durabilă în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă [6] are ca scop asigurarea calității unei educații inclusive și echitabile și promovarea oportunităților de învățare pe toată durata vieții pentru toți.

Totuși nu toată lumea are acces la noile tehnologii. Conform Raportului „Stepping forward Connecting today’s youth to the digital future” [16], realizat de PwC și UNICEF, o treime (463 de milioane) dintre elevii din întreaga lume nu au acces la învățământul online, pentru că lipsesc metodele sau echipamentele de conectare la distanță. Dintre aceștia, trei sferturi sunt din zone rurale sau din familii sărace. Raportul mai arată că 86% dintre reprezentanții guvernelor din peste 100 de țări, care au răspuns unui sondaj UNESCO în 2020, au oferit elevilor platforme online pentru educația la distanță, în timp ce doar 20% dintre aceștia au îmbunătățit accesul la infrastructură și/sau au oferit dispozitive subvenționate [16]. Autorii raportului atrag atenția că deși guvernele trebuie să gestioneze simultan o serie de provocări sociale critice, precum consolidarea sistemelor de asistență medicală, sprijin financiar pentru companii și șomajul, nu trebuie să renunțe la investițiile pe termen lung în domenii esențiale, precum educația. În plus,

situația economică se deteriorează pentru tinerii din medii dezavantajate, unul din șase tineri încetând să mai lucreze de la începutul pandemiei.

Astăzi, chiar în țări care au parcurs la timp reforme ale educației se concep noi reforme. Noile reforme pleacă de la acuzarea unor neajunsuri majore ale stării prezente a educației. Bunăoară, președintele SUA precizează renunțarea la actualul sistem cantitativist de evaluare, care afectează grav educația în multe țări, oprirea „politicii standardelor unitare”, trecerea învățământului în inițiativă locală și încurajarea competiției în educație [19, p. 69]. Copiii trebuie „educați, nu îndoctrinați”! Orizontul este ca fiecare elev și student să se poată dezvolta conform potențialului său.

În Germania, înalți demnitari susțin că „tendința actuală duce la o nouă catastrofă” [14, p. 147]. O seamă de competențe cruciale în viața oamenilor, „competența puterii de judecată”, „competența deciziei”, „competența cooperării”, sunt sacrificate de educație [14, p. 95]. Nu ar trebui ca orientarea cognitivă a educației, pe care OECD o ia ca premisă indiscutabilă, să hotărască. În fapt, testele și ierarhizările ce se cultivă creează „motivații false și un ethos pedagogic periculos”. [14, p. 106]

În Franța, actualul (în 2016) ministru al Educației spunea că „modelul francez trebuie astăzi să facă față la puneri în cauză multiple, legate de neliniștea în fața progresului tehnologic, a riscurilor de declin economic și de implozie a societății, a pericolului de reacție fundamentalistă în fața modernității, fără a uita blocajele inerente societății înseși, care se exprimă cu claritate în sânul sistemului școlar” [1, p. 7]. Trebuie lăsate în muzeu experiențele de sub presiunea globalizării, care au generat veritabile „catastrofe pedagogice”. Jean-Michel Blanquer atrage atenția asupra nevoii de „a conștientiza că științele cognitive nu sunt busola absolută a tot ceea ce trebuie făcut în materie de educație” [1, p. 11]. **Școala însăși se cuvine să-și asume idealul unei națiuni avansate.**

În martie 2019 s-au desfășurat cunoscutele Dezbateri de la Sinaia cu tema Criza educației [25], organizate de Fundația Alexandrion, în persoana lui Andrei Marga, cunoscut pedagog și filosof din România, la care au participat¹ numeroși experți în educație din mai multe țări. **În luările de cuvânt ale înaltului for s-a menționat că** dacă SUA, Germania, Franța, care au orientat educația lumii, semnalează ceva mai mult decât o criză, veritabile „catastrofe”, atunci ne dăm seama cât de gravă este situația în alte țări, mai ales acolo unde mimetismul este în floare [21]. Prof. dr. Brian Male, expert internațional pentru curriculum din Marea Britanie, **în comunicarea sa**, a scos în evidență necesitatea de a moderniza sistemul de învățământ: „Trebu-

¹ Subsemnatul a participat, de asemenea, la Dezbaterile de la Sinaia. Materialele Dezbaterilor urmează a fi publicate de Fundația Alexandrion.

ie să renunțăm la un sistem de educație creat pentru secolul al 19-lea și să-l înlocuim cu unul potrivit pentru secolul 21” [25].

Desigur, nu orice impas este criză, iar schimbarea poate părea criză. **Întărirea poziției științelor în curriculum sau consolidarea disciplinelor liberale nu înseamnă criză.** Nu este criză nici atunci când se schimbă metodică și didactică învățării. Dacă însă încercăm să captăm în termeni preciși ceea ce se petrece în Europa și argumentele ce se pun în balanță, de către experți și cetățeni, atunci devine evident că avem de-a face cu o criză. Este o criză ce se observă ușor în carențele educației, în rezultatele ei și în tergiversarea remediilor. Acestea au fost numai o parte din subiectele scoase în evidență și discutate la Dezbaterile de la Sinaia [22]. Astăzi suntem într-o profundă criză a educației. Este, se poate spune, o „criză de sens” ce constă în aceea că scopul educației este astăzi tot mai confuz. Este o „criză de motivație” ce are indicator scăderea încrederii în cunoștințele predate în învățământ. Este o „criză de conținut” ca urmare a faptului că aproape nimeni nu-și mai asumă să stabilească ce este de învățat neapărat și cum ar trebui să procedeze profesorul. Este o „criză de concepție” ce rezidă în faptul că sunt prea puțini cei care pot aborda educația ca sistem [25].

Nici educația nu este un scop în sine, cum nu sunt nici economia, nici politica, nici alte activități. Un indicator de criză a educației este și că azi se pune prea puțin întrebarea: ce are educația de creat? **În Europa se acuză că, după multe indicii, s-a trecut la „needucație (unbildung)”** organizată [12]. Aceasta creează inși în cazul bun utili, dar nu educați (gebildete). Ea este ruptă de „năzuința la cunoaștere fondată, reflecție critică, întâlnire cu propria tradiție și culturi străine și la o putere de judecată ascuțită” [25]. Educația pare să nu producă mai mult decât „actuala cultură media”.

Situația este însă și mai dificilă. Chiar în societăți europene dezvoltate sărăcia, fie și relativă, urcă dincolo de mijlocul societății [13]. Profesionalismul european este în declin [10]. Șomajul licențiaților și masteranzilor capătă amploare. În unele țări abandonul școlar continuă. Iliterația² este un fapt incontestabil. Conformismul este un mod de viață. Max Weber scria la timpul său că odată cu expansiunea „oamenilor moderni specializați (moderne Fachmenschentum)” cultura va produce „specialiști fără spirit și oameni ai plăcerilor fără inimă” pe o scară nemaîntâlnită [20, p. 172]. Avertismentul lui Husserl – cunoașterea cu orizont jos dă oameni cu umanitate redusă – este mai actual ca oricând. În definitiv, fenomenele de degradare

² Literacy nu are echivalent în limba română și, respectiv, în dicționare explicative nu se regăsește; de aceea îl vom traduce prin literație. La nivel european, literația se referă la dezvoltarea competențelor de lectură și scriere care facilitează înțelegerea și învățarea, folosirea și evaluarea critică a informațiilor furnizate în moduri variate care includ texte scrise, electronice și imagini. Iliterația are deci sens invers.

.....
culturală de azi sunt legate de lacunele educației.

Aceste fenomene reapar astăzi în educația însăși. Cel mai important pedagog de azi a arătat că „a fi recunoscut ca membru al unei profesii nu este același lucru cu a acționa ca specialist”. Adaug distincția dintre „a fi absolvit ceva” și „a fi priceput în specialitate” [9, p. 129]. Câți oameni avem astăzi cu diplome dar specialiști nu avem fiindcă pregătirea lor este mediocră? Dar câți oameni cu diplomă de jurist avem în Moldova, dar justiție nu avem? Pentru comparație și meditație: În Republica Moldova cu o populație de 2,64 mln [24] sunt 16 universități (10 de stat și 6 private) care pregătesc juriști. România, cu o populație de 19,317 mln [24] – 36 de universități (16 de stat și 20 private) pregătesc juriști. Iar Germania, cu o populație de 83,2 mln [24] – 42 de universități, toate de stat !, pregătesc juriști.

Educația existentă pregătește insuficient pentru administrare și auto-administrare și nu sprijină înțelegerea societății. Experiențele atestă că nu se ating performanțe durabile acolo unde egoismul, oportunismul, șiretenia sunt în floare. Fără îndoială, educația a generat și persoane competente și responsabile, în stare să conceapă soluții de interes obștesc. Numai că efectivul acestora este surclasat de efectivul nepregătiților, semidoctorilor, descurcăreților, impostorilor. Disproporția sintetizează gravitatea crizei educației.

O seamă de organizări tradiționale în educația din Europa reclamau reforma. Aceasta a fost concepută și lansată în multe țări în anii 1990. PISA și Bologna sunt simbolurile ei. Ce a ieșit din acestea? Foarte puțini au înțeles că procesul de la Bologna a fost conceput ca strategie nu ca și concepție asupra educației. Unele țări au luat aceasta ca o concepție, inclusiv România, iar Republica Moldova a preluat această practică de peste Prut. Moldova încă n-a implementat în întregime procesul de la Bologna, dar europenii se gândesc la o altă reformă a educației.

Dar iată PISA, un program de evaluare internațional, lansat în anul 1997 de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, este benefic pentru educație. Acest program evaluează, o dată la trei ani, competențele elevilor cu vârsta de 15 ani, la trei domenii de bază: citire/ lectură, matematică și științe. Testele sunt concepute pentru a măsura abilitățile elevilor de a aplica cele învățate în situații reale, iar prima testare a avut loc în anul 2000. În cadrul acestui program PISA, în 2018, la cel de-al 3-lea ciclu de testare, au participat peste 612 000 de elevi din 79 de țări sau regiuni economice. În Republica Moldova, circa 5 300 de elevi din 236 de instituții de învățământ au fost testați la citire/ lectură, matematică și științe [16].

Conform rezultatelor [17] ultimului test, Republica Moldova este una dintre cele 16 țări care, în evaluarea PISA 2018, au reușit performanța de a nu descrește punctajele medii la nici unul dintre domeniile evaluate, com-

parativ cu ciclurile anterioare de participare. Totodată, Moldova este una dintre cele 7 țări care au înregistrat o creștere a rezultatelor la fiecare domeniu și la fiecare ciclu de participare. Cu toate acestea, punctajul mediu înregistrat de Republica Moldova în toate ciclurile PISA încă rămâne mai mic decât punctajul mediu al țărilor ce fac parte din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD). Astfel, performanțele Republicii Moldova în anul 2018 sunt similare cu cele înregistrate de România, Bulgaria, Muntenegru, Chile sau Uruguay. Țările-lider în Programul PISA 2018 sunt Singapore, Japonia și Estonia. Rezultatele testului ne mai spune că 43% de elevi din Republica Moldova nu ating nivelul minim de competență la domeniile citire/ lectură și la științe, iar 50% de elevi – la matematică. În medie, în rândul țărilor OECD aproximativ 23% de elevi nu ating nivelul minim de competență la citire/ lectură, științe sau matematică [17, p. 27-40].

Un alt studiu interesant, rezultatele căruia au fost anunțate câțiva ani în urmă, la fel atrage atenția asupra situației dezastruase din educație. În anul 2017, trei experți canadieni [23] au lansat un film despre IQ și declinul acestuia. Filmul se bazează pe un amplu studiu efectuat pe indivizi din diverse colțuri ale lumii. Scăderea atenției, hiperactivitatea, autismul sunt generate de perturbări endocrine, substanțe chimice prezente în mediul în care trăim, sunt concluziile specialiștilor. Studiul a început în anul 1990 și a durat până în anul 2017. Concluziile sunt devastatoare. Se constată un declin considerabil al facultăților intelectuale. Acest fenomen se înregistrează în țări dezvoltate precum Norvegia, Danemarca, Olanda, Franța, Germania. Paradoxal, dar acest declin nu se înregistrează în țări mai puțin dezvoltate. Cu toate că trăim într-o lume supercivilizată, oamenii sunt mai puțin inteligenți, mai instabili emoțional decât acum câțiva zeci de ani.

Unii cercetători pun acest declin pe seama producerii unor mutații genetice generative. Cum ar fi Gerald Crabtree [3, p. 1-3], cercetător la Universitatea Stanford (locul doi în topul celor mai performante universități din lume), declară că un cetățean din Atena care a trăit în anul 1000 î.Hr., ar avea o memorie sclipitoare, un orizont mai mare de idei, o claritate mai mare în a descifra esența lucrurilor față de o persoană care trăiește în secolul al XXI-lea.

Specialiștii au realizat și un top [23] al factorilor care au condus la declinul facultăților intelectuale. Pe primul loc se afla fluorul, o substanță adăugată abundant în apă. S-a descoperit că există o legătură între cantitatea de fluor din organism și nivelul IQ-ului. Pe locul al doilea se află pesticidele utilizate în industria alimentară. Acestea generează anomalii semnificative la nivelul creierului. Un alt studiu a relevat faptul că alimentele procesate au un impact dezastruos asupra copiilor. În Norvegia, au fost aplicate mai multe teste pe bărbați, începând cu anul 1970 și până în anul 2009. În seco-

lul al XX-lea, coeficientul de inteligență a crescut cu trei puncte pe deceniu. În secolul al XXI-lea, trendul este descrescător, șapte puncte pe generație. IQ-ul reprezintă măsura inteligenței umane. Majoritatea dintre noi avem o inteligență medie, un IQ cu valoarea de 100. De la 130 în sus, vorbim despre supradotare. Există și un intelect de limită în care valoarea IQ-ului este de 70-80 de puncte [23].

Concluzii. Așadar, despre educație putem afirma că este primul lucru care ne diferențiază de animale. Noi folosim educația pentru a evolua, pentru a marca acest proces. Fiecare lecție învățată ne aduce mai aproape de examenul final, examenul care ne permite intrarea în lumea celor învățați. Educația este puntea dintre noi și viitorul nostru, ne leagă de trecut prin prezent, lăsându-ne în același timp liberi să decidem. Ne oferă posibilitatea de a face diferența dintre bine și rău, dintre alb și negru. Dualitatea este firească, însă educația este criteriul care ne ajută să alegem corect. Nu există mereu o alegere corectă, deoarece fiecare acțiune poate afecta o anumită persoană, însă încercăm să alegem mereu corect pentru noi. Trebuie să fim corecți cu noi înșine, iar educația ne permite să facem asta. Educația este criteriul după care ești judecat. Este primul lucru care ne oferă o „etichetă” în societate, trebuie să reușim să trecem peste prejudecăți pentru a putea folosi educația. Educația trebuie să transmită eficient și pe scară largă acel volum de cunoștințe și informații adaptate noii civilizații a globalizării, care să nu copleșească prin cantitate, dar să contribuie la dezvoltarea oamenilor la nivel individual și comunitar. Educația trebuie să traseze transformările noii lumi aflate în permanentă mișcare și, în același timp, să pună la dispoziția oamenilor instrumentele de orientare cu ajutorul cărora aceștia să-și găsească drumul afirmării și dezvoltării continue. În Europa devine tot mai clar că nu dă rezultate „repararea” sistemului de educație existent. Experții europeni în domeniul educației au ajuns la concluzia că este timpul adoptării Declarației PostBologna, în care accentul va trebui deplasat de pe durata studiilor pe scopul și conținutul acestora. Flexibilizarea, inclusiv a duratei, se cuvine să ia locul uniformizării. Este de pus capăt tendinței de imitare printre universități, inclusiv prin reorganizarea specializărilor. Este vorba de a reveni la asumarea misiunii universității ca formatoare de specialiști la cel mai înalt nivel atins în cunoaștere și a funcțiilor diverse ale universității – de răspândire a cunoașterii specializate, centru de cercetare, instanță de critică argumentativă, promotor al libertăților, drepturilor și justiției.

Referințe bibliografice

1. Blanquerm, Jean-Michel, *L' Ecole de demain. Propositions pour une éducation nationale renouée*, Odile Jacob, Paris, 2016.

2. Clements, Jonathan , CONFUCIUS, O biografie, București: Ed. BIC ALL, 2004.
3. Crabtree, Gerald, Intellectul nostru fragil în Trends in Genetics Volume 29, Issue 1, January 2013, p. 1-3.
4. Cristea, Sorin, Educatia: Concept și analiză. Volumul 2 din seria Concepte fundamentale în pedagogie, București: Ed. Didactica Publishing House, 2016.
5. Educație pentru obiectivele dezvoltării durabile: Obiective de învățare, Paris, UNESCO, 2017 <http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/12/manual-UNESCO.pdf>, accesat la 18.12.2020.
6. Educație pentru dezvoltare durabilă în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, <https://undocs.org/A/C.2/74/L.48/Rev.1> , accesat la 18.12.2020.
7. Faure, Edgar, A învăța să știi, București, E.D.P., 1974.
8. Gagné R.M., Condițiile învățării, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975.
9. Gardner, Howard, Five minds for the Future, Harvard Business Press, 2008.
10. Greenspan, Alan, The Age of Turbulence, 2003.
11. Kant, Immanuel, Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii, Iași, Ed. Agora, 1992.
12. Liessmann, Konrad Paul, Theorie der Unbildung. Die Irrtümer der Wissensgesellschaft, Piper, München, Zürich, 2006.
13. Marx, Reinhard Cardinal, Das Kapital, Knauer, München, 2009.
14. Nida-Rümelin, Julian, Zierer, Klaus, Auf dem Weg in eine neue deutsche Bildungskatastrophe. Zwölf unangenehme Wahrheiten, Herder, Freiburg im Breisgau, 2015.
15. RAPORT privind analiza funcțională a MAI al RM, proiect finanțat de ambasada SUA în RM, Chișinău, 2015, https://mai.gov.md/sites/default/files/raport_privind_analiza_functionala_a_ministerului_afacerilor_interne_a_republicii_moldova_0.pdf , accesat la 18.12.2020.
16. Raportul PwC și UNICEF „Stepping forward Connecting today’s youth to the digital future”, 2020 https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/GenU_PwC_Report.pdf , accesat la 18.12.2020.
17. Republica Moldova în PISA 2018, MECC, ANCE, Chișinău, 2019. https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf, accesat la 18.12.2020.
18. Sicinski, Andrzej, Objectifs éducatifs et valeurs culturelles, in Réflexion sur le développement futur de l’éducation, UNESCO, Paris, 1984.
19. Trump, Donald, Great Again! Wie ich Amerika retten werde, Börsen Medien, Kulmbach, 2016.
20. Weber, Max, Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus,

Siebenstern, Hamburg, 1975.

21. <http://andreimarga.eu/prof-dr-andrei-marga-criza-educatiei-indicatori-de-stare-si-rezolvari%EF%BB%BF/> , accesat la 18.12.2020.
22. <https://www.fundatia-alexandriion.ro/dezbaterile-de-la-sinaia-nevoia-conectarii-mediului-educational-cu-cel-profesional/> , accesat la 18.12.2020.
23. <https://uzp.org.ro/18901/secolul-al-xxi-lea-declinul-facultatilor-intelectuale/> , accesat la 18.12.2020 ;
24. https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_%C8%9B%C4%83rilor_dup%C4%83_popula%C8%9Bie , accesat la 18.12.2020.
25. <https://www.facebook.com/fundatiaalexandriion/videos/407554089808990> , accesat la 18.12.2020.